

Παιδιά και νέες τεχνολογίες: το ψηφιακό χάσμα στα παιδιά με αναπηρία.

Παρουσίαση: Σόνια Κοντογιάννη
Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Λίζα Τσαλίκη

Σκοπός και συνεισφορά εργασίας

- Η διερεύνηση της σχέσης των παιδιών με αναπηρίες και των νέων τεχνολογιών βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο.
- Η αναπηρία εκλαμβάνεται ως «ειδικό» θέμα.
- Διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας σε δείγμα 20 παιδιών με αναπηρίες.
- Σκοπός: Η εξέταση του κοινωνικού και ψηφιακού αποκλεισμού στα παιδιά με αναπηρίες μέσα από τη μελέτη των βαθύτερων επιθυμιών και αντιλήψεών τους.

Υποθέσεις εργασίας

- Αναμένεται τα π.μ.α που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό να βιώνουν αντίστοιχα και ψηφιακό αποκλεισμό.
- Αναμένεται οι διαφορές στο κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο να επηρεάζουν την πρόσβαση στο διαδίκτυο από το σπίτι.
- Αναμένεται στις περιπτώσεις που γίνεται χρήση οι διαφορές στο κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο να επηρεάζουν το εύρος των ψηφιακών τους δραστηριοτήτων (Livingstone και Helsper, 2007).
- Αναμένεται οι διαφορές στο κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο να διαμορφώνουν ξεχωριστούς τρόπους γονικής διαμεσολάβησης (Livingstone κ.ά, 2011).
- Αναμένεται η χρήση να λειτουργεί αντισταθμιστικά (Lidström κ.ά, 2010) επί τη βάση της αναπηρίας.

Μεθοδολογία έρευνας

- Μελέτη με τα παιδιά και όχι σε παιδιά (Lobe κ.ά, 2007).
- Επιλογή μη-δομημένης συνέντευξης και χρήση βολικής δειγματοληψίας.
- Βασική αρχή έρευνας: Ολιστική προσέγγιση του φαινομένου.
- Βασικό υπόδειγμα έρευνας: «Χειραφετικό ερευνητικό υπόδειγμα» (Oliver, 1997) ➡ Εναπόθεση ελέγχου στους ερωτώμενους
- Επαναπροσδιορισμός αντικειμενικότητας (Barnes, 1996):
 - Δέσμευση ≠ ελευθερία
 - Συμμετοχή ≠ αντικειμενικότητα
 - Αλληλεγγύη ≠ ανεξαρτησία

Δείγμα έρευνας

- 20 παιδιά με αναπηρίες
- 12 παιδιά με νοητικές ή/και κινητικές αναπηρίες μαθητές του Ειδικού Λυκείου Ιλίου
- 1 17χρονος με σπαστική τετραπληγία
- 7 παιδιά με κώφωση ηλικίας 12 ετών.
- 2 συνεντεύξεις με ενήλικες
- Ρευστότητα της έννοιας «ηλικία»

Βασικές έννοιες

Αναπηρία: εστίαση στο στοιχείο της λειτουργικότητας και όχι στους ξεχωριστούς τύπους αναπηρίας. (ICF, 2001)

Ψηφιακό χάσμα: αντιληπτό με δυαδικούς όρους. Έχοντες και μη έχοντες πρόσβαση (Hargittai, 2003).

Έννοιες

Ψηφιακή ανισότητα/διαφοροποίηση.
Χάσμα όχι στο επίπεδο της πρόσβασης αλλά στον τρόπο χρήσης του Μέσου

Ψηφιακό «χάσμα της αναπηρίας» ('disability divide' Solomon, 2000).
Χαμηλά ποσοστά πρόσβασης και χρήσης του διαδικτύου στα ΑμεΑ.

Κοινωνική κατασκευή παιδικής ηλικίας

- Μεσαιωνική περίοδος: Απουσία της έννοιας «παιδί».
- Εμφάνιση κατά 16^ο -17^ο αι. το παιδί θεωρείται ατελής.
- 18^{ος} -19^{ος} αι. εμφάνιση του μύθου της παιδικής αθωότητας.
- Κατά το πέρασμα στον 20^ο αι. η έννοια επαναπροσδιορίζεται και συμβαδίζει με την επικράτηση της σχολής των επιδράσεων όπου κάθε νέο μέσο εκλαμβάνεται ως δυνητικά επιβλαβές για τα παιδιά.

Κοινωνική κατασκευή αναπηρίας

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

- Επινόηση κατηγοριών από κοινωνία. Όσοι εναρμονίζονται είναι φυσιολογικοί \neq παρεκκλίνοντες, στιγματισμένοι

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

- Φθορά της κοινωνικής ταυτότητας υποκειμένων.
- Μικτές επαφές. *«Ο πιο τυχερός των φυσιολογικών είναι πιθανό να έχει ένα μισοκρυμμένο ελάττωμα..Επομένως, ο περιστασιακά επισφαλής και ο μονίμως επισφαλής σχηματίζουν ένα και το αυτό συνεχές» (Goffman 1963/2001:210)*

ΠΕΔΙΟ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

- Στο πεδίο της αναπηρίας το κοινωνικό μοντέλο ορίζει την αναπηρία ως «κοινωνικό αποκλεισμό για λόγους βλάβης» (Thomas 2004:17) αντιδιαστέλλοντάς τη με την τελευταία.

Χρήση νέων τεχνολογιών

- Χρήση αυξανόμενη
- Μελέτη του *Eukids Online II* σε 25 χώρες σε παιδιά (9-16 ετών) έδειξε ότι το 93% των παιδιών είναι συνδεδεμένο εβδομαδιαίως, ενώ το 60% μπαίνει στο διαδίκτυο σχεδόν κάθε μέρα (Livingstone κ.ά 2011:5).
- Πρόσβαση από το σπίτι και κυρίως από το υπνοδωμάτιο
- Κατεξοχήν δραστηριότητα η χρήση για σχολικές εργασίες.

Ευκαιρίες και ριψοκίνδυνες εμπειρίες

- **Ευκαιρίες** : σφαιρική ενημέρωση, εκπαιδευτικές πηγές, συμμετοχή σε ομάδες- φόρουμ, αυτοέκφραση μεταξύ άλλων (Hasebrink κ.ά., 2009)
- **Ριψοκίνδυνες εμπειρίες** (Livingstone κ.ά., 2011): ενδεχόμενο επαφής με άγνωστα άτομα, διαδικτυακός εκφοβισμός/παρενόχληση (bullying), πρόσβαση σε σεξουαλικό περιεχόμενο. **Όμως**, ορισμένες δραστηριότητες που γίνονται αντιληπτές ως κίνδυνοι δεν έχουν πάντα και εξ'ορισμού επιζήμια αποτελέσματα.

Γονική διαμεσολάβηση

Κατά μια τυπολογία (Livingstone κ.ά, 2011) ξεχωρίζουν 5 τρόποι διαμεσολάβησης.

- Ενεργή διαμεσολάβηση χρήσης του διαδικτύου.
- Ενεργή διαμεσολάβηση της διαδικτυακής ασφάλειας των παιδιών
- Απαγορευτική διαμεσολάβηση
- Έλεγχος (monitoring)
- Τεχνική διαμεσολάβηση

Ερευνητική ανασκόπηση

Εγχώριο επίπεδο: 1 στα 4 ΑμεΑ (15+ ετών) απάντησε ότι κάνει χρήση Η/Υ. Κυριότερος λόγος για τους μη-χρήστες είναι ότι το Μέσο δεν θεωρείται απαραίτητο (Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας, *Εκτίμηση του ψηφιακού χάσματος, διείσδυση και χρήση ΤΠΕ από ΑμεΑ*, 2008).

Διεθνές επίπεδο:

- Ηνωμένο Βασίλειο: Ποσοστό μη χρήσης των ΑμεΑ (16-54 ετών) διπλάσιο σε σχέση με το γενικό πληθυσμό (28% έναντι 13%) (Williams κ.ά 2008:70).
- Νορβηγία: (15-20 ετών) Σύναψη κοινωνικών δεσμών και περιορισμός του αισθήματος μοναξιάς (Söderström, 2009).
- Σουηδία: Αξιοποίηση του διαδικτύου για κοινωνικούς και ρομαντικούς λόγους σε νεαρούς ενήλικες (Löfgren -Mårtenson, 2008).

Δυνατότητες

- Ενδυνάμωση σχέσεων ή και δημιουργία νέων.
- Υπέρβαση της αναπηρίας μέσω της διαδικτυακής επικοινωνίας και των στερεοτύπων που συχνά συνοδεύουν τα ΑμεΑ.
- Το διαδίκτυο ως χώρος για ιδιωτική ζωή → Ενδυνάμωση ανεξαρτησίας

Εμπόδια

- Περιορισμοί σε υλικό και λογισμικό
- Σχεδιασμός ιστοσελίδων μη φιλικός προς το χρήστη.
- Υψηλό κόστος υποστηρικτικών τεχνολογιών
- Έλλειμμα ενημέρωσης.

Αντισταθμιστική χρήση του διαδικτύου

Τα παιδιά με αναπηρίες κυρίως όσα αντιμετωπίζουν σοβαρές κινητικές δυσκολίες → άτυπες δραστηριότητες (King κ.ά, 2009).

Σύμφωνα με μελέτη στο σουηδικό πλαίσιο (Lidström κ.ά, 2010) για την επιρροή των νέων τεχνολογιών στις εξω-σχολικές δραστηριότητες 12χρονων παιδιών με σωματικές αναπηρίες → διαδίκτυο ως υποκατάστατο άλλων δραστηριοτήτων.

Ερμηνεία ευρημάτων ανά φύλο

- Και στα δυο φύλα η χρήση του διαδικτύου για λόγους επικοινωνίας και ψυχαγωγίας.
- Στην ψυχαγωγική χρήση παρατηρήθηκαν ορισμένες έμφυλες διαφοροποιήσεις
- Τα αγόρια φάνηκε να προτιμούν τα διαδικτυακά παιχνίδια με πολλαπλούς παίκτες, (Mc Quillan και O'Neil, 2009) ενώ τα κορίτσια να ακούν μουσική, να βλέπουν βίντεο στο youtube κ.ά.

Ερμηνεία ευρημάτων ανά κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο

- Τα παιδιά από **χαμηλότερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα**: Αδυναμία πρόσβασης στο διαδίκτυο από το σπίτι. Ένδειξη για ύπαρξη ψηφιακού χάσματος σε εγχώριο επίπεδο.
- Τα παιδιά από **ανώτερα στρώματα**: Η χρήση του διαδικτύου περισσότερο διαδεδομένη και με γονείς χρήστες του Μέσου (Livingstone κ.ά, 2011, Hasebrink κ.ά, 2009).
- Ένδειξη για ψηφιακή διαφοροποίηση εντός των χρηστών. Τα παιδιά από ανώτερα στρώματα πιο ενεργοί χρήστες, το χρησιμοποιούν συχνότερα και από τα δωμάτιά τους. Μεγαλύτερη εξοικείωση και μεγαλύτερο εύρος δραστηριοτήτων (ψυχαγωγικές και εκπαιδευτικές).

-
- Η διαφοροποίηση στο κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο ➡ διαφοροποίηση στους τρόπους γονικής διαμεσολάβησης.
 - Παιδιά από *ανώτερα στρώματα*: λαμβάνουν περισσότερο ενεργή διαμεσολάβηση, έχουν ένα σχετικό επίπεδο αυτονομίας και οι γονείς φαίνεται να έχουν προβεί οι ίδιοι σε ενημερώσεις σχετικά με τους τρόπους διαδικτυακής ασφάλειας.
 - Παιδιά από *χαμηλότερα στρώματα* στηρίζονται κυρίως στα μεγαλύτερα ή μικρότερα αδέλφια χωρίς αναπηρίες (για δημιουργία προφίλ σε ΙΚΔ, ρυθμίσεις ιδιωτικότητας). Νέο στοιχείο αυτό της «αδελφικής διαμεσολάβησης».

Ερμηνεία ευρημάτων ανά μορφή αναπηρίας

Παιδιά με κώφωση:

- Περισσότερο εξοικειωμένα με το διαδίκτυο.
- Πρώτη ηλικία χρήσης γύρω στα 11 έτη.
- Δεσμεύονται σε περισσότερες δραστηριότητες εκτός διαδικτύου από ότι τα παιδιά με νοητικές και κινητικές δυσκολίες.
- Η χρήση του διαδικτύου λειτουργεί αντισταθμιστικά. Το διαδίκτυο ισχυρός δίαυλος επικοινωνίας (υποστήριξη νοηματικής μέσω της χρήσης προγραμμάτων βιντεο-συνομιλίας π.χ. Skype, ooVoo).

Παιδιά με νοητικές ή/και κινητικές αναπηρίες:

- Περισσότερο περιορισμένα εντός του σπιτιού.
- Βαθμός κοινωνικοποίησης συγκριτικά ασθενέστερος.
- Τα παιδιά, μέσα από την ανταλλαγή μηνυμάτων καθώς και τη χρήση του facebook, αλληλεπιδρούν με τους φίλους τους και μειώνουν το αίσθημα μοναξιάς που συχνά τα συνοδεύει.
- Ειδικά για τα παιδιά με σοβαρές κινητικές αναπηρίες τα διαδικτυακά παιχνίδια αντισταθμίζουν την αδυναμία να απολαύσουν κάποια άλλα.

*«Νομίζω ότι είναι κάτι πολύ καλό, εμένα μου αρέσει πολύ γιατί ακούω μουσική και βρίσκω πληροφορίες. Είναι μια παρέα για εμένα..»
(Γ. νοητική αναπηρία)*

Επιλογικά

- Το ψηφιακό χάσμα της αναπηρίας (Solomon, 2000) φαίνεται να είναι παρόν σε εγχώριο επίπεδο.
- Προσδιοριστικός παράγοντας το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο το οποίο συντελεί και στην εμφάνιση της ψηφιακής διαφοροποίησης εντός των χρηστών και όχι η αναπηρία αυτή καθαυτή.
- Οι επιθυμίες και οι αντιλήψεις των παιδιά με αναπηρίες *δεν* διαφέρουν από αυτές των συνομηλίκων τους χωρίς αναπηρίες. Τα παιδιά είναι σε θέση να λειτουργήσουν ως ώριμοι χρήστες με αυξημένη διαπραγματευτική ικανότητα.
- Ανάγκη για μείωση ελλείμματος ενημέρωσης μέσω συμπερίληψης των ΑμεΑ στην ακαδημαϊκή ατζέντα, ύπαρξης εκστρατειών, προβολής διαφημιστικών σποτ, ανάπτυξης επαφών μεταξύ των παιδιών.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

Video: http://www.youtube.com/watch?v=EVV_I-FHNTg